

CEGESOMA NEWSLETTER

NR 62 - JANUARI 2021

[nl](#) [fr](#) [en](#)

PROJECT POSTWAREX

De resultaten van een eerste workshop over de bronnen voor het onderzoek naar de terechtstellingen tijdens de naoorlogse repressie. [\[MEER INFO \(https://www.cegesoma.be/nl/een-eerste-workshop-van-het-postwarex-project-de-bronnen-van-het-militair-gerecht-en-het-onderzoek\)\]](https://www.cegesoma.be/nl/een-eerste-workshop-van-het-postwarex-project-de-bronnen-van-het-militair-gerecht-en-het-onderzoek)

PUBLICATIE

Ontdek het recente dubbelnummer (3-4/2020) van het Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis. [\[MEER INFO \(https://www.cegesoma.be/nl/publication/verschenen-het-dubbelnummer-3-42020-van-het-belgisch-tijdschrift-voor-nieuwste\)\]](https://www.cegesoma.be/nl/publication/verschenen-het-dubbelnummer-3-42020-van-het-belgisch-tijdschrift-voor-nieuwste)

DE KINDEREN VAN DE COLLABORATIE

Een documentaire die opnieuw wijst op het belang van een goede toegang tot de archieven van de naoorlogse repressie; een vraag die belangrijk blijft voor het maatschappelijk debat en voor familiegeschiedenissen. [\[MEER INFO \(https://www.cegesoma.be/nl/news/les-enfants-de-la-collaboration-de-archieven-van-de-collaboratie\)\]](https://www.cegesoma.be/nl/news/les-enfants-de-la-collaboration-de-archieven-van-de-collaboratie)

EHRI

Een oproep tot kandidaturen voor de Conny Kristel-fellowships. [\[MEER INFO \(https://www.cegesoma.be/nl/call-ehri-conny-kristel-fellowships\)\]](https://www.cegesoma.be/nl/call-ehri-conny-kristel-fellowships)

LEESZAAL

U bent binnen alle veiligheidsmaatregelen nog steeds welkom in de leeszaal van het CegeSoma. [\[MEER INFO \(https://www.cegesoma.be/nl/heropening-van-de-leeszaal-5-januari-2021\)\]](https://www.cegesoma.be/nl/heropening-van-de-leeszaal-5-januari-2021)

Een eerste workshop van het POSTWAREX-project : De bronnen van het militair gerecht en het onderzoek over de doodstraf en de terechtstellingen na de Tweede Wereldoorlog

Terechtstelling, 1948 - Voorbehouden rechten: De Bruyne E.- Riemst - foto nr. 93220

Op maandag 14 december 2020 heeft het team van het [BRAIN 2.0](#) - [POSTWAREX-project](#) ([Dirk Luyten](#) en [Elise Rezsöhazi](#) voor het CegeSoma, Stanislas Horvat en Dimitri Roden voor de Koninklijke Militaire School) zijn eerste online (gesloten) workshop gehouden. Het hoofddoel van deze workshop: de onderzoekers die de repressie

van de collaboratie na de Tweede Wereldoorlog, de (militaire) magistratuur, of de executies bestuderen, samenbrengen met de archivarissen-specialisten van gerechtelijk archief om de bronnen te bespreken die van nut kunnen zijn voor het onderzoek van het POSTWAREX-team.

Dat team buigt zich vooral over de terechtstellingen in het kader van de naoorlogse repressie en over het beslissingsproces dat tot die terechtstellingen heeft geleid, dit vanuit het perspectief van het militair gerecht.. De aandacht ging dus in de eerste plaats uit naar de bronnen van de militaire rechtbanken, van het krijgshof, van de krijgsauditoraten en van het auditoraat-generaal.

Een dertigtal Belgische, Franse en Nederlandse onderzoekers hebben aan de workshop deelgenomen. Na de globale voorstelling van het project door Dirk Luyten (CegeSoma), gaf [Johannes Van De Walle](#) (AGR 2 – depot Cuvelier) een algemeen overzicht van de bronnen van het militair gerecht in het depot Cuvelier van het Algemeen Rijksarchief. Hij wees op de diversiteit van deze bronnen, zowel qua aard als qua oorsprong, de complexiteit van hun klassering, de specifieke eigenschappen van de dossiers van de verschillende krijgsrangen en de heuristische moeilijkheden die daaruit voortvloeien.

Daarna stelde Elise Rezsöhazy de bronnen voor, hoofdzakelijk die van het auditoraat-generaal, aan de hand waarvan ze de executies vanuit een institutioneel en metajuridisch perspectief kan benaderen. Ze belichtte de heuristische beperkingen van die bronnen enerzijds en wat ze kunnen documenteren anderzijds. Ze toonde ook aan dat het algemeen wettelijk, institutioneel en praktisch kader waarbinnen het auditoraat-generaal en de krijgsauditoraat de repressie hebben geleid, kan gereconstrueerd worden dank zij de documenten van de Dienst voor Algemene Onderrichtingen of de opvolger ervan, de Documentatiedienst.

Dimitri Roden besprak de archieven van de krijgswaarden en van het krijgshof waarrond hij sinds het begin van het project werkt, ten einde een gegevensbestand op te stellen van de ter dood veroordeelde en terechtgestelde personen en één van de onderzoeksvragen te beantwoorden: waarom werden sommige ter dood veroordeelden geëxecuteerd en andere niet ? Hij ging vooral dieper in op de beperkingen en mogelijkheden van de individuele administratieve dossiers van de geëxecuteerden die door de krijgsauditoraten werden opgesteld waarin men gegevens vindt over de juridische procedures, de gratieverzoeken en de administratieve vragen in verband met de terechtstellingen. Hem viel onder andere de afwezigheid op van de auditeur-generaal, Ganshof van der Meersch en daarna Paul van der Straeten, en het belang van de krijgsauditoraten waar het eerste onderzoek werd gevoerd. De twee onderzoekers van het project hebben trouwens het belang onderstreept van de belangrijke lacune door het ontbreken van bronnen van die krijgsauditoraten, waar belangrijke beslissingen genomen werden in het proces dat leidde tot de executies.

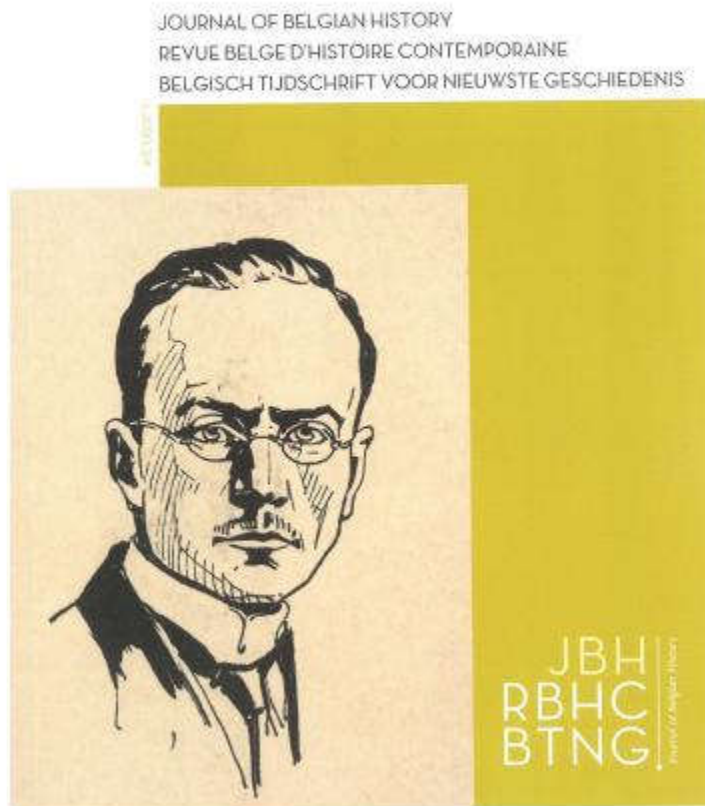
Uit de discussie met de deelnemers is verder gebleken dat deze bronnen zeker zullen zorgen voor een nieuwe visie op de kwestie van de terechtstellingen en van de repressie, omdat ze een benadering mogelijk maken via actoren van wie de archieven nog niet of slechts gedeeltelijk geëxploiteerd werden. Ook de toegang tot de dossiers van de militaire rechtbanken en van het krijgshof zal bijdragen tot het vervolledigen van het onderzoek dat de laatste jaren werd verricht op basis van eerder politieke bronnen, van de pers of van documenten met een beperktere reikwijdte dan de bronnen die tijdens de workshop aan de orde kwamen.

© CegeSoma | Luchtvaartsquare 29, 1070 Anderlecht | 02 556 92 11

[Home](#) » [Publication](#) » [Verschenen: het dubbelnummer \(3-4/2020\) van het Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis](#)

Verschenen: het dubbelnummer (3-4/2020) van het Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis

[BTNG](#)

Het laatste dubbelnummer (3-4) van het BTNG is net verschenen. Dit nummer telt vijf artikelen over uiteenlopende thema's die meestal voortvloeien uit recente master- of doctoraatsthesisen, en 10 recensies van pas verschenen universitaire werken.

De eerste bijdrage (in het Nederlands) komt voort uit de doctoraatsthesis (2019) van een Gentse historicus, Jan Naert. In dit artikel bespreekt hij de praktijken en strategieën van de burgemeesters tijdens de Eerste Wereldoorlog in bezet België en bezet Noord-Frankrijk waarmee ze poogden een geweldloze overgang van de vrede naar de bezetting te verzekeren. Die nieuwe invalshoek maakt het mogelijk de geschiedschrijving over deze periode te nuanceren; tot nu toe was die al te vaak uitsluitend gericht op de Duitse geweldplegingen tegen

de burgerbevolking.

De tweede bijdrage (in het Frans) is van Alain Rahier, master in de geschiedenis en de krijgsgeschiedenis. In dit artikel maakt hij een grondige studie van de wijze waarop de Engels-Nederlandse en Pruisische bezettingstroepen die in 1814-1815 het territorium van het latere België verdeeld hadden, deze operatie financierden.

Het derde artikel (in het Frans) komt van Iris Flagothier. Zij is master in de geschiedenis en in de museologie. Zij analyseert de geschiedenis van de Waalse beweging vanuit genderperspectief, meer bepaald de casussen van 'L'Union des Femmes de Wallonie' en de oprichtster ervan, Marguerite Horion-Delchef. De 'Union' is, ondanks haar relatieve mislukking, binnen de Waalse beweging die vooral een mannenzaak was, toch een wegbereider voor de vrouwenbewegingen van de volgende decennia.

De vierde bijdrage (in het Engels) vloeit voort uit het doctoraat (2020) van Heidi Degerickx en is een co-redactie met haar drie (co-)promotoren. De Verenigde Naties hebben 17 oktober 1994 uitgeroepen tot eerste 'Werelddag tegen de armoede' en bij de gelegenheid werd het 'Algemeen Verslag over de Armoede' (AVA) uitgebracht. Dat was een belangrijke mijlpaal in de Belgische armoedebeleid omdat het een publieke erkenning inhield van de belangen en zorgen van arme mensen. Het introduceerde bovendien het idee om de armen een stem te geven. Dit artikel analyseert de ontstaansgeschiedenis van het verslag en onderzoekt hoe de betrokken sociale actoren getracht hebben de 'stem van de armen' in te zetten als rhetorisch instrument.

Het laatste artikel (in het Nederlands) is van de hand van Nico Wouters (CegeSoma-ARA, UGent). Hij behandelt de casus Leo Vindevogel (1888-1945), oorlogsburgemeester van Ronse en het enige parlementslid dat na de bevrijding wegens collaboratie werd terechtgesteld. Na zijn dood werd hij, als martelaar, één van de meest iconische symbolen in Vlaanderen van het zogenaamde falen van de naoorlogse repressie. Die artikel biedt een diepgaande analyse van de band tussen 'historische waarheid' en mythevorming.

U kunt dit dubbelnummer bestellen bij [Hilde Keppens](#) (CegeSoma) of via jbh-admin@cegesoma.be. De artikels worden in 2021 opgenomen in het digitaal archief van het BTNG dat volledig toegankelijk is via www.journalbelgianhistory.be.

INTERESSANTE LINKS

[Leo Vindevogel in Belgium WWII](#)

© CegeSoma | Luchtvaartsquare 29, 1070 Anderlecht | 02 556 92 11

[Home](#) » [News](#) » Les Enfants de la Collaboration of de archieven van de collaboratie ?

Les Enfants de la Collaboration of de archieven van de collaboratie ?

Een uitzonderlijke promotiecampagne

Drie jaar na de Vlaamse reeks « Kinderen van de collaboratie » heeft de RTBF « *Les Enfants de la Collaboration* » uitgezonden, een documentaire van Tristan Bourlard en Anne-Cécile Huwart en een coproductie met RTBF/*Les Gens*. Zelden werd zoveel ruchtbaarheid gegeven aan een historische documentaire: bijna dertig krantenartikelen (on-line of in de papieren editie), verschillende radio-interviews, een toelichting tijdens het televisienieuws op de dag zelf van de uitzending. Moeilijk dus om deze gebeurtenis over het hoofd te zien. 361.869 mensen hebben trouwens de uitzending bekeken, meer dan 24 % van het totaal aantal kijkers.

Uitgezonden op Canvas

Het komt niet vaak voor dat een televisieprogramma dat in één gemeenschap werd uitgezonden, door de andere gemeenschap wordt overgenomen. Dat is wel gebeurd met « *Les Enfants de la Collaboration* ». De RTBF

zond het programma uit in *prime time* en daarna werd het op 6 en 13 januari 2021 in twee afleveringen uitgezonden door Canvas. Voor Canvas was deze uitzending weliswaar logisch, na alle reeksen van « Kinderen van... ». Maar het feit op zich is zeldzaam genoeg om het te onderstrepen. De kijkcijfers lagen wel lager dan aan Franstalige kant, maar vallen toch nog mee (207.867 kijkers voor de eerste aflevering en 251.688 voor de tweede) gelet op de context: uitzendingen op een later tijdstip, de eerste aflevering werd uitgezonden op de dag van de bestorming van het Capitool, een bescheiden perscampagne, een volledig ondertiteld programma ...

«Le regard d'historiens» verbannen naar het Audioplatform van de RTBF

Aanvankelijk zou de documentaire een tweede deel krijgen, « *Le regard d'historiens* » (De blik van de historici) , zoals bij de reeksen van Canvas. De *RTBF* maakte een andere keuze en dit deel kan alleen maar bekeken worden op het Audioplatform en de site van CegeSoma. Dit deel werd ook niet uitgezonden op Canvas.

De emoties die de getuigenissen teweegbrengen zijn zeker essentieel, maar ze volstaan niet als je de feiten in hun context wil begrijpen. We weten maar al te goed hoe groot de kloof kan zijn tussen de sociale voorstelling en de feiten zelf. Ook wordt er regelmatig op gewezen dat het grote publiek – en dan vooral de jeugd - vrijwel niets weet over de Tweede Wereldoorlog. Toch moeten we vaststellen dat het ontbreken van dit deel over de historische context wel wat teleurstelling oproept, maar niet tot een echt debat geleid heeft, terwijl een van de doelen net was om de feiten opnieuw in hun context te plaatsen voor een beter begrip, vooral bij een « jonger » publiek. Onder de titel « *Devoir de mémoire : la grande passoire* » kwam journaliste en réalisatrice Sylvestre Shille in *L'Écho* van 2 januari 2021 terug op de documentaire; zij betreurde zowel het ontbreken van een debat na de uitzending als de gebrekkige kennis over deze periode bij de leerlingen van het secundair onderwijs, maar ze had het niet over de historische aanvulling bij de uitzending.

De terugkeer van de « oude demonen »

Enkele dagen geleden heeft de historicus Hervé Hasquin - naar aanleiding van de polemiek over de opname van Staf De Clercq en August Borms in het overzicht van prominenten die bijgedragen hebben aan de emancipatie van het Nederlands en het Vlaamse volk in een speciale uitgave van het tijdschrift *Newsweek* – in de kolommen van *Le Soir* verklaard: « waarom zegt men niet dat er ook Waalse collaborateurs waren die regelrechte fascistische waren, terwijl het Vlaamse nationalisme in de collaboratie met de bezetter vooral een middel zag om zijn doel te bereiken ». De voormalige minister-president benadrukte de noodzaak om deze 'nalatige' geschiedschrijving te verklaren en aan de kaak te stellen. Het komt ons echter voor dat die nalatigheid niet overeenkomt met de realiteit, maar wel degelijk voortvloeit uit keuzes van de media. Al lang gaat het met alle controverses over het collaboratieverleden van prominenten zoals met een soufflé: veel deining, geschreeuw, polemieken en controverses en dan niets meer. De soufflé zakt in elkaar en verliest zijn aantrekkingskracht. De informatie geeft voorrang aan een *scoop*, het effect van de boodschap. Dat de politieke wereld nu toegang vraagt tot de archieven is geen gevolg van het uitzenden van « *Les Enfants de la Collaboration* », maar wel degelijk van de aanwezigheid van Staf De Clercq en August Borms in het magazine *50 jaar Vlaams Parlement*. Maar de uitzending heeft wel geleid tot een aanzienlijk aantal aanvragen om toegang te krijgen tot de archieven, zoals Rijksarchivaris Karel Velle aanstipt: van de 89 aanvragen aan Franstalige kant in 2020 werden er 46 ingediend tussen 25 november (dag van de uitzending op de *RTBF*) en 31 december 2020. Er bestaat dus wel degelijk een sociale vraag naar en nood aan geschiedenis, aan een confrontatie met de echte feiten voorbij de emoties.

Een werk in de schaduw ?

Al vele jaren hebben historici werken gewijd aan de collaboratie en de gevolgen ervan. Maar bepaalde aspecten van die geschiedenis moeten nog behandeld worden. De archieven over de repressie hebben nog lang niet al hun geheimen prijsgegeven. Maar naast de polemieken en controverses kan er ook een sociale geschiedenis van het engagement geschreven worden, een geschiedenis van de gerechtelijke procedures en maatschappelijke verwachtingen die daarmee gepaard gingen. Hoe keken de tijdgenoten tegen die processen aan ? De eerste veroordelingen halen de voorpagina van de kranten, maar het proces van Léon Degrelle wordt slechts door zes journalisten gevolgd. Het publiek bestaat uit nauwelijks twintig mensen. Het is natuurlijk wel zo dat de beklaagde niet in levende lijve aanwezig is. Enkele maanden later, in september 1945, is de dood van Leo Vindevogel, burgemeester van Ronse en het enige parlamentslid dat voor collaboratie wordt terechtgesteld, slechts een klein bericht waard op de voorpagina van de *Nieuwe Standaard*. Tien jaar later schrikt dezelfde krant er niet voor terug om deze veroordeling te vergelijken met de zaak Dreyfus. Deze complexe mechanismen kunnen niet teruggebracht worden tot een scoop of een emotionele woede-uitbarsting.

En morgen ?

Laten we hopen dat deze controverses het debat vooruit helpen. Of met andere woorden, dat het beheer en het consultatieproces van de archieven over de repressie in handen van het Rijksarchief blijven, maar dat het onderzoek en de verspreiding van de inzichten die daaruit voortvloeien een echte plaats krijgen daar waar het nodig is : in het onderwijs, in het publiek debat en in de geschiedenisboeken.

Chantal Kesteloot

Ander nieuws

[Call EHRI-Conny Kristel fellowships](#)

[Een eerste workshop van het POSTWAREX-project](#)

[Het CegeSoma in de media](#)

[Drie vragen aan ... een kersverse 'doctor', Anne Chardonens, verantwoordelijke voor de digitale toegang tot de collecties van het CegeSoma](#)

[Les Transmissions. La guerre en héritage \(De overdracht. De erfenis van de oorlog\)](#)

[Levens die voor altijd ingrijpend veranderden...](#)

[Een nieuwe collega versterkt het wetenschappelijk team van het CegeSoma](#)

[Historische waarheid en beeldvorming over WOII in België in tijden van zogenaamde 'post-truth'](#)

[Belgische koloniale geschiedenis in het BTNG](#)

[Was opa een held?](#)

[De "ongewone" zomer van 1940](#)

[Wetenschap en waarheid : archieven en onderzoek](#)

1

2

Call EHRI-Conny Kristel fellowships

Dr. Anna Ullrich in gesprek met een aantal voormalige EHRI-fellows tijdens de conferentie 'Holocaust Studies in its Social Setting', op 3 July 2019 in Amsterdam. (Foto Marc Nauwen/EHRI)

EHRI (European Holocaust Research Infrastructure), waarvan het Rijksarchief/CegeSoma een van de partners is, wil het internationale Holocaust onderzoek faciliteren door de toegang tot archieven te vergemakkelijken en internationale contacten tussen Holocaust-onderzoekers te stimuleren.

Eén van de middelen daarvoor zijn **de Conny Kristelfellowships**, die jonge Holocaust onderzoekers de mogelijkheid bieden archiefonderzoek te doen bij één van de *EHRI*-partner instellingen. Ook voor het

Rijksarchief/CegeSoma kan een *EHRI-fellowship* worden aangevraagd (wie in België werkt kan niet kandideren voor een fellowship bij het Rijksarchief/CegeSoma, wel voor een instelling buiten België).

Meer informatie over de voorwaarden en de procedure vindt u [hier](#). Kandidaturen worden ingewacht tot 15 maart 2021. Mocht u vragen hebben over de mogelijkheden die het Rijksarchief/CegeSoma biedt voor Holocaustonderzoek kan u contact opnemen met dirk.luyten@arch.be

© Cegesoma | Luchtvaartsquare 29, 1070 Anderlecht | 02 556 92 11

Heropening van de leeszaal - 5 januari 2021

Sinds **dinsdag 5 januari 2021** zijn onze leeszaal, op afspraak en mits strikte toepassing van de veiligheidsvoorschriften, opnieuw open voor iedereen.

Wie een plaats wil **reserveren**, moet minstens 2 werkdagen vooraf via e-mail contact opnemen met het betrokken Rijksarchief. De coördinaten van onze diensten zijn [hier](#) te vinden. (Cegesoma : cegesoma@arch.be).

Om je bezoek zo optimaal mogelijk voor te bereiden, kan je [hier de bijzondere voorzorgsmaatregelen genomen in de strijd tegen COVID-19 raadplegen](#).

Blijf op de hoogte via onze website en via [Facebook](#). We danken u voor uw begrip.

© Cegesoma | Luchtvaartsquare 29, 1070 Anderlecht | 02 556 92 11